

bókur og bløð

Tey telgja sær gudar:

Andalig føði

Jens Pauli Heinesen

Jens Pauli Heinesen: »Tey telgja sær gudar«. Forlagið Gestur, 1979. Skaldsøga, 133 s., kr. 48.

»Tey telgja sær gudar« er skaldsøga við evni um serfroysk andalig viðurskipti.

Bókin liggur á markinum til at vera ein »kollektivskaldsøga«. T.v.s. at tað eru fleiri høvuds-persónar og ikki bert ein, sum í ógvuliga nógvum søgum. Tó kann viðmerk-jast, at Rubens fyríkemur at vera best lýstur og er tað tí, at vit kunnu ívast í at brúka orðið »kollektivskaldsøga«. Hansara støða minnir nógv um ta hája Niels Peturi í »Nóatún«.

Hinir høvuds-persónar-nir — um vit kalla teir so — eru bróður Rubens: Leonardo og Pikasso. Foreldur teirra eru Hansina, sum doyri longu á síðu 38, og Salomon, ið er lista-maður.

Av øðrum persónum kunnu nevast Nábal og kona hansara Siri. Nábal er sosialistur, spekulantur og beist. Hann slær eisini konu sína.

Nábal eigur eina troð, sum hann hevur útstykkjað. Hann selir hús við stórum vinningi. Hann hevur eisini eina ferð keypt tveir málningar frá Salomoni, men hevur ongandið góldið teir.

Tveir aðrir áhugaverdir persónar eru Kaj Frederik Frederiksen, kioskeigari, og kona hansara Anna Sofia. Tey hugsa um jarðarinnar góðs. Bókin endar eisini við, at Anna Sofia finnur hvíld og gleði í einum skreytlu. Tað er samstundis eisini eitt gott dømi um eitt menniskja, sum telgir sær ein jorðiskan gud. Tað eru fleiri dømi um hetta sama: Kioskeigarin Kaj Frederik roynir at liva livið, meðan hann hevur tað: »Eg trúgvi ikki upp á, at vit hava fleiri liv, men eitt eri eg vissur í, og tað er tað, at hetta livið, sum vit eiga, er so stutt, at skalt tú sita og biða eftir, at okkurt skal henda, so er tað farið aftur um bak, aðrenn tú veist av, og tú liggur sum avdeyða...», tí, sært tú, eri eg úti og ferðist, so skikki eg mær ikki væl...« (s. 63).

Kaj Frederik »telgir« tiskil sín gud í samveru við fremmandar kvinnur. Tað ger hann eisini, tí kalt

er ímillum hann og Onnu Sofiu.

Rubens býr einsamallur. Hann fær vitjan av tveimum gentum: »disar Jahves« (s. 69). Tær vilja umvenda hann, men tað eydnast ikki. Ein av grundunum til, at tær ikki gevast at vitja hann er, at tær eru skotnar í honum. Tiskil er teirra boðskapur bert skálkaskjól fyri tí kærleika, sum kann vera eitt dømi um teir gudar, tær telgja. Men tær fyrrikoma at vera óvitandi um egna medferð.

Rubens roynir at lesa bókur, men »Tann ljósa gentan« sigur, at tað er nyttuleyst:

»Tað er nyttuleyst at lesa sovorðnar bókur, sigur hon, tí at alt, sum er av hesum heimi, er fá-fongd og burturspilt fjant, tað, sum um ræður, er at fyrirreika seg til eitt liv eftir hetta... og alt, sum hon sigur, kann ikki víkast, tí at tað er próvfast« (s. 19).

Millum hesar partar er einki at semjast um, og tað endar heldur ikki við kærleika. Men hesar kvinnurnar eru eldhugaðar og koma altíð aftur. Tær vísa illbirtilvitan:

»Vit hava fingið at vita,

nær ið jorðin skal ganga undir... Bert nokur fá útvald hava fingið at vita hetta, sigur tann myrka, og vit hava gjørt av, soleiðis sum vit hava lovað tær, at tú skalt vera millum tey útvaldu... gera teg verðan at arva guds ríki...« (s. 70).

Hini skulu sendast út í tað æviga myrkrið, har bert grátur og tannagrisl finst. Hesar vøkur »disar-nar« uppgeva enn tá eisini dag og tíma fyri, nær Harrin kemur at taka tey góðu heim við sær. Jú, slíkt hevur man hoyrt fyrr.

Tær báðar kvinnurnar ganga eisini á møti. Ein dagin svimar ein í allari øðini (s. 95-96). Børn eru sjálvandi við. Tey sita og bina, ræðsluslugin.

Kvinnurnar verða lýstar sum tann myrka og tann ljósa. Tað fyríkemur at vera myndarmál. Tað samsvarar væl við, at myrkur og ljós stríðast sum liv og deyði. Tað er týðuligt, at J.P.H. hevur tikið við læru av mystikk-inum — tí »kosmisku konfliktini« — hjá eingilsk-manninum W. Glyn Jones, sum skrivaði um Willi-am Heinesen. Hann fortolkar tær sosialrealist-isku skaldsøgurnar hjá Williami út frá móttøð-uni millum liv og deyða og sær tiskil — stórt sæð — burtur frá teimum sam-felagsligu lýsingunum.

J.P.H. harafurimóti roynir at brúka hesa »kosmisku konfliktina« (sum er væl kend frá klassisk-um bókmentum) í síni skaldsøgu. Besta dømið finst í sambandi við grav-arferðina hjá Hansinu.

Um kveldið fer Pikasso í dans og kemur saman við Ingibjörg, og tey elskast. Harvið hevði deyðin og livið fyri Pikasso funnið saman; men J.P.H. ger tann feilín, at hann greiðir lesaranum frá kókiupp-skriftini istaðin fyri at brúka hana:

»Hann hevði fylgt mammu sinari til gravar, og hann hevði fingið sín fyrsta koss« (s. 46).

Tað finnst hugtakandi kapitlar t.d. »Hvat er tað, tú gert?« um Leonardo og Astrid. Tey eiga tvey børn Helgu og Rósu. Eru kjall-arafólk. Astrid tolr ikki mannin og rýmir. Orsøk-ina til hennara støðu kunnu vit lesa á síðu 106. Leonardo er ikki førur fyri at loysa teir sosialu trupulleikarnar hjá familj-uni. Astrid sigur, at hann hugsar ov nógv um onnur mál, t.d. uttanríkispoli-tikk. Jú, gaman í, men hann hugsar eisini um børn-ini. Hann tekur sær tað nær. Tá ið hon er farin, kemur øði í hann. Hann fer inn til Nábal at krevja pening fyri málningarnar hjá pápanum. Teir fara til hendurs. Nábal rópar á Siri um at ringja eftir lög-

regluni. Seinni kemur hann í fongsul. Har møtir hann bæði Rubens og Mattas (s. 123). Mattas hevur sjálvandi nógv tvætl at fortelja bróður-unum. Hann hevur jú stovnað nýggjan politiskan flokk »undir Hjóli og Koyrli« (s. 119). Hann er afturhaldsmaður um ein háls.

J.P.H. hevur við hesi skaldsøguni gjørt framstig. Fyrst og fremst tí, at hann eisini skrivur miðvisari enn í nógvum av hinum bókunum, men eisini tí, at hann ikki hevur tikið so nógv há-floygd og heimspekilig evni til viðgerðar, sum hann ikki er førur fyri at greina í skaldamáli. Tó kann hann ikki lata vera. Lagnan hjá Mattas magistara fyríkemur at vera rættiliga tilvildarlig. Hevði hansara persónur verið Leonardo, so hevði stóðan kanska verið eitt sindur annarleiðis. Persónurin Mattas og hansara tankar/kenslur fylgjast ikki. Tað, sum hann sigur, verður ikki lýst í skaldamáli:

»Sig mær eitt nú, træl-ur, hvat er frælsi annað enn ófrælsi og ófrælsi annað enn frælsi. Ja, sit nú har og gapa. Tað er fræls-ari at vera ófrælsur enn frælsur...« (s. 23).

J.P.H. hevur í hesi bók lýst støðuna hjá nokrum intellektuellum persónum. Hetta hevur hann gjørt fyrr, t.d. í hansara fyrstu skaldsøgu: »Yrkjarin úr

Selvík og vinir hansara«. Tá skrivaði hann um tann viðkvæma og einsamalla yrkjaran í einari kaldari verð; men í »Tey telgja sær gudar« roynir hann at geva eina mynd av lagn-uni hjá trimum kunstnar-um, sum eru uppvaksnir hjá einum listamanni, páp-anum Samsoni. Tað er áhugavert at fáa at vita, at Leonardo ikki dámar málningarnar hjá pápan-um. Teir ungu eru kritisk-ir yvir fyri umverðini. »Disar Jahves« kunnu ikki geva teimum andaliga føði.

Bókin er ein samtiðar-skaldsøga. Tiskil kann tað vera áhugavert at sam-meta við tann veruleika, vit liva í. Í skaldsøguni eru »disarnar« bert látulig eindemi um andstyggjliga medferð. Í veruleikanum eru »disarnar« í okkara samfelag umboð fyri mið-depilín í mentunarlivin-um.

Í »Tey telgja sær gud-ar« kunnu »disarnar« ikki geva Siri, Onnu Sofiu, Nábali, Ingibjörg ella Kaj Frederiki andaliga føði. Tær ávirka ongan persón við sínum dómadagspráti.

Í veruleikanum — í okk-ara samfelagi — hava »disarnar« (bæði kvinnur og menn) vald yvir nógv-um sálum. T.v.s. á hesum umráðunum eru lýsingar-nar ikki realistiskar. Men tað er eingin, sum sigur, at tær skulu vera tað. Tær eru kortini áhugaverdar.

Arnbjørn Danielsen

Jens
Pauli
Heinesen

TEY TELGJA
SÆR GUDAR